

บทที่ 1

บทนำ

ปัญหาและความเป็นมาของปัญหา

การพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของประเทศในระยะเวลาที่ผ่านมา โดยเฉพาะอย่างยิ่งในช่วงของการพัฒนาตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 7 (2535-2539) รวมทั้งนโยบายของรัฐบาลใน 3 ทศวรรษที่ผ่านมา ทำให้ประเทศไทยมีอัตราการขยายตัวทางเศรษฐกิจเกินกว่าร้อยละ 7 ต่อปี ส่งผลให้ภาวะการขาดดุลการค้าระหว่างประเทศ กับหลายประเทศลดลง เนื่องจากมีปริมาณการส่งสินค้าอุตสาหกรรมไปต่างประเทศได้มากขึ้น ทั้งนี้เพราะนโยบายส่งเสริมการลงทุน โดยเฉพาะการลงทุนทางอุตสาหกรรมได้ขยายตัวอย่างรวดเร็วทั้งในกรุงเทพฯ และต่างจังหวัด ยังผลให้เกิดการขยายตัวของชุมชน และสาธารณูปโภคต่าง ๆ ได้แก่ ไฟฟ้า ประปา การสื่อสารคมนาคม ซึ่งส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงการใช้ที่ดินจากเกษตรกรรมมาเป็นอุตสาหกรรม และชุมชนที่อยู่อาศัย ทำให้เกิดของเสีย และสิ่งปฏิกูลในรูปแบบต่างๆ เพิ่มขึ้นมากมาย นอกจากนี้ยังมีการท่องเที่ยว และความต้องการเพิ่มผลผลิตทางการเกษตร ได้ก่อให้เกิดผลกระทบต่อคุณภาพสิ่งแวดล้อม และทรัพยากรธรรมชาติต่าง ๆ ที่มีอยู่อย่างจำกัดได้เสื่อมโทรมลงโดยเฉพาะในช่วง 2 ปีแรกของแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 7 ป่าไม้ได้ถูกทำลายลงถึงปีละ 1 ล้านไร่ เกิดปัญหาดินเปรี้ยวดินเค็มถึง 182 ล้านไร่ (กรมส่งเสริมคุณภาพสิ่งแวดล้อม, 2539 : 1) และจากรายงานการวิจัยของสถาบันเพื่อพัฒนาประเทศไทย พ.ศ.2533 ได้ชี้ให้เห็นถึงมลพิษสิ่งแวดล้อมทางน้ำ ซึ่งมีน้ำเสียจากโรงงานอุตสาหกรรมถึง 0.5 ล้านตันต่อปีในปี พ.ศ.2534 และประมาณการว่าจะเพิ่มขึ้นเป็น 0.73 ล้านตันต่อปีในปี พ.ศ.2539 ในส่วนของสารพิษตัวเลขในปี พ.ศ.2534 มีจำนวน 1.9 ล้านตัน และคาดว่าจะเพิ่มขึ้นเป็น 3.5 ล้านตัน ในปี พ.ศ. 2539 ทั้งนี้เนื่องมาจากการเติบโตของโรงงานอุตสาหกรรม การเพิ่มขึ้นของประชากร ขยะมูลฝอย จากการขยายตัวของชุมชน รวมทั้งการขยายตัวของการเพาะเลี้ยงชายฝั่ง (กนกศักดิ์ แก้วเทพ, 2534 : 4-5)

สภาพความเสื่อมโทรมย่อยห่อ และขาดความสมดุลของทรัพยากรธรรมชาติ ตลอดจนปัญหาสภาวะแวดล้อมเป็นพิษดังกล่าว ล้วนเกิดขึ้นจากการกระทำของมนุษย์เป็นสำคัญ มนุษย์จึงเป็นทั้งตัวต้นเหตุปัญหา และผู้ที่จะได้รับผลกระทบ ดังนั้นการแก้ไขหรือป้องกันปัญหาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมจะบรรลุความสำเร็จได้นั้น จะต้องเริ่มต้นที่ตัวมนุษย์อันเป็นต้นเหตุของปัญหาเสียก่อน (กรมสามัญศึกษา, 2535 :79)

การจัดการศึกษาเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม หรือสิ่งแวดล้อมศึกษา นับว่าเป็นมาตรการที่สำคัญในการที่จะป้องกันแก้ไข และพัฒนาคุณภาพสิ่งแวดล้อมได้ (กรมส่งเสริมคุณภาพสิ่งแวดล้อม , 2539 : 2) กระทรวงศึกษาธิการ ในฐานะที่มีหน้าที่รับผิดชอบการจัดการศึกษาของชาติ ได้ตระหนักถึงความสำคัญของปัญหาสิ่งแวดล้อมที่เกิดขึ้นในปัจจุบันและอนาคต จึงได้กำหนดแนวทางให้มีวิชาสิ่งแวดล้อมศึกษาสอดแทรกในหลักสูตรทุกระดับ รวมถึงกำหนดแนวทางในการจัดกิจกรรมสิ่งแวดล้อมศึกษาในสถานศึกษา และชุมชน เพื่อให้ครูผู้สอนในโรงเรียน และผู้นำชุมชนสามารถนำไปเป็นแนวทางในการพัฒนา หรือดำเนินการกิจกรรมสิ่งแวดล้อมศึกษาอย่างมีประสิทธิภาพ (กระทรวงศึกษาธิการ , 2534 : 4) และเพื่อให้การจัดกิจกรรมสิ่งแวดล้อมเป็นไปอย่างต่อเนื่อง การจัดทำแผนแม่บทโครงการสิ่งแวดล้อมศึกษา (พ.ศ. 2534 -2539) ได้ถูกกำหนดขึ้น โดยมีเป้าหมายว่า “ เมื่อถึงปี พ.ศ. 2539 นักเรียนทุกคน และประชาชนร้อยละ 60 เกิดความตระหนักในอันที่จะอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ และสภาพแวดล้อม อีกทั้งร่วมมือกันแก้ไขปัญหามลพิษสิ่งแวดล้อมโดยวิธีการที่ถูกต้อง และด้วยความภาคภูมิใจ เพื่อก่อให้เกิดการพัฒนาอันถาวรภาพ” (ศักดิ์สิน ชองดารากุล , 2535 : 18)

กระทรวงศึกษาธิการ (2534 : 4) ได้กำหนดหลักการในการจัดกิจกรรมสิ่งแวดล้อมศึกษาในสถานศึกษาและชุมชนเพื่อให้ประสบผลสำเร็จ สามารถแก้ปัญหามลพิษสิ่งแวดล้อมได้อย่างต่อเนื่อง ดังนี้

1. นำปัญหาที่เกิดขึ้นในสถานศึกษา และชุมชนมาดำเนินการแก้ไข
2. ให้ผู้เรียนหรือผู้ร่วมกิจกรรมแก้ไขปัญหามลพิษสิ่งแวดล้อมที่เกิดขึ้นด้วยการปฏิบัติจริง
3. ให้เป็นกิจกรรมที่ร่วมคิด ร่วมทำ หากเป็นระบบกลุ่มได้จะเป็นการดียิ่ง
4. เป็นกิจกรรมที่มีความหมายต่อตัวผู้เรียน ผู้ลงมือทำ ชุมชน ประเทศชาติ และโลก
5. ให้ผู้ทำกิจกรรมเกิดความตระหนัก และเกิดความภาคภูมิใจที่ได้ทำประโยชน์แก่ตนเอง

และส่วนรวม

จะเห็นได้ว่าหลักการจัดกิจกรรมสิ่งแวดล้อมศึกษาข้างต้น เน้นให้นักเรียนได้ปฏิบัติด้วยตนเอง และร่วมกันทำงานเป็นกลุ่ม ซึ่งกรมสามัญศึกษามีความเชื่อว่า จะทำให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้ มีจิตสำนึกทางสิ่งแวดล้อม และมุ่งมั่นที่จะร่วมมือกับชุมชนแก้ไขปัญหามลพิษที่เกิดขึ้นในท้องถิ่นของตนได้อย่างต่อเนื่อง และจริงจัง

เสริมสุข ปักถัดตั้ง (2535) ให้ความเห็นว่า การส่งเสริมความรู้ในเรื่องสิ่งแวดล้อมศึกษาให้แก่นักเรียน โดยการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตรอาจทำได้หลายกรณี เช่นกิจกรรมลูกเสือเนตรนารี การออกค่าย การทำความสะอาดโรงเรียน การจัดชุมนุมวิชาการต่าง ๆ ชุมนุมอนุรักษ์ธรรมชาติ

การจัดนิทรรศการ และการนำนักเรียนไปศึกษาดูงานนอกสถานที่ อันเป็นสิ่งกลางที่จะสร้างความสนใจของนักเรียนได้เป็นอย่างดี เช่น ดูงานการผลิตไฟฟ้า ชมพิพิธภัณฑ์ทางวิทยาศาสตร์หรือทางธรรมชาติ การกำจัดน้ำเสีย การจัดการขยะ ซึ่งสิ่งเหล่านี้เป็นประโยชน์ในการสร้างสมประสบการณ์ความคิดที่สร้างสรรค์ในการไม่ทำลายสิ่งแวดล้อมแก่นักเรียน (ณรงค์ เทียนส่ง, 2535) แต่ขณะเดียวกันก็ไม่ควรละเลยสิ่งแวดล้อมใกล้ตัวนักเรียน คือสภาพสิ่งแวดล้อมของโรงเรียน เนื่องจากนักเรียนต้องใช้เวลาไม่ต่ำกว่า 6-7 ชั่วโมง เป็นเวลา 6-12 ปี ที่ต้องอยู่ในโรงเรียน สิ่งแวดล้อมที่ใกล้ตัวนักเรียนจึงมีอิทธิพลมากต่อการเรียนการสอน สุขภาพร่างกาย และจิตใจของนักเรียน ดังนั้นการพัฒนาสิ่งแวดล้อมในโรงเรียนโดยให้นักเรียนเข้าไปมีส่วนร่วม จะเป็นประสบการณ์ตรงที่นักเรียนสามารถนำสภาพแวดล้อมที่ดีที่โรงเรียนกลับไปพัฒนาบ้าน หรือชุมชนของตนได้ รวมทั้งความประทับใจ ฝังใจในสภาพแวดล้อมที่ดีตั้งแต่เด็ก จะยังคงฝังในความสำนึก อันจะนำไปสู่การมีจิตสำนึกที่ดีในหน้าที่ความรับผิดชอบต่อสิ่งแวดล้อมในสังคมต่อไป (สินีนุช ศิริวุฒินานนท์, 2535)

ไพรัตน์ เตชะรินทร์ (2527 : 6) ได้เสนอหลักการสำคัญของการมีส่วนร่วม ว่าหมายถึง กระบวนการที่รัฐบาลทำการส่งเสริม ชักนำ สนับสนุน และสร้างโอกาสให้ประชาชนทั้งในส่วนบุคคล กลุ่มคน ชุมชน สมาคม มูลนิธิ และองค์กรอาสาสมัครรูปแบบต่าง ๆ ให้เข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินงานเรื่องใดเรื่องหนึ่ง หรือหลายเรื่องร่วมกัน เพื่อบรรลุตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ คือร่วมทำการศึกษาค้นคว้าปัญหาและสาเหตุของปัญหาที่เกิดขึ้นในชุมชนตลอดความต้องการของชุมชน ร่วมคิดหาและสร้างรูปแบบวิธีการพัฒนาเพื่อแก้ไขและลดปัญหาของชุมชน หรือสร้างสรรค์สิ่งที่เป็นประโยชน์ต่อชุมชนร่วมวางนโยบายแผนงานโครงการหรือกิจกรรม เพื่อขจัดแก้ไขปัญหา และสนองความต้องการของชุมชน ร่วมตัดสินใจการใช้ทรัพยากรที่มีอย่างจำกัดให้เป็นประโยชน์ต่อส่วนรวมร่วมจัดหรือปรับปรุงระบบบริหารงานพัฒนาให้มีประสิทธิภาพและประสิทธิผลร่วมการลงทุนในกิจกรรมโครงการของชุมชนตามขีดความสามารถของตนเอง และหน่วยงานร่วมปฏิบัติตามนโยบายแผนงานโครงการ และกิจกรรมให้บรรลุวัตถุประสงค์เป้าหมายที่วางไว้ร่วมควบคุมติดตามประเมินผล และร่วมบำรุงรักษาโครงการจากหลักการและเหตุผลดังกล่าว การที่จะสร้างความตระหนักเพื่อปลูกฝังจิตสำนึกและให้มีทักษะในการพัฒนาคุณภาพสิ่งแวดล้อม หรือสามารถแก้ไขปัญหาสิ่งแวดล้อม การเปิดโอกาสให้นักเรียนเข้ามามีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมสิ่งแวดล้อมศึกษา จึงนับว่าเป็นหนทางหนึ่งที่สามารถทำได้ เนื่องจากในกระบวนการสิ่งแวดล้อมศึกษา จะช่วยให้นักเรียนเกิดทักษะต่าง ๆ เช่น การสังเกต การจดบันทึก การวิเคราะห์ การทำงานร่วมกับผู้อื่น รวมทั้งผลงานของกลุ่มจะเป็นสิ่งช่วยให้นักเรียนเป็นผู้มีความเข้าใจซึ่มีซึ่บถึงคุณค่าของทรัพยากรสิ่ง

แวดล้อม เห็นอกเห็นใจผู้อื่น มีจิตใจอ่อนโยน มีเมตตา มีความสุขสนุกสนาน เข้าถึงความงามของธรรมชาติ รู้จักเชื่อมโยงสรรพสิ่งเข้าด้วยกันตามระบบธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างเหมาะสม (ธีระพัฒน์ ฤทธิ์ทอง , 2536 : 8)

ดังนั้นกิจกรรมสิ่งแวดล้อมศึกษาจึงเป็นสิ่งที่โรงเรียนจะต้องริบดำเนินการ และเปิดโอกาสให้นักเรียนเข้ามามีส่วนร่วมในการปฏิบัติจริง ซึ่งอาจดำเนินการผ่านทักษะกระบวนการตามที่ประพันธ์ สุนทรนนท์ (2535 : 47-49) ได้เสนอไว้คือ ตระหนักในปัญหาสิ่งแวดล้อม กำหนดปัญหาสิ่งแวดล้อมได้ รับข้อมูลอย่างมีวิจารณญาณ ทำการวิเคราะห์ข้อมูล กำหนดทางเลือกที่หลากหลาย เลือกแนวทางแก้ไขปัญหาได้ พัฒนาแผนหรือโครงการในการแก้ไขปัญหสิ่งแวดล้อม ปฏิบัติตามแผนงานด้วยความชื่นชม ประเมินการปฏิบัติงานเป็นระยะ ๆ เมื่อเสร็จสิ้น มีความภาคภูมิใจกับงานผลสำเร็จของโครงการ และเริ่มงานใหม่ต่อไป

จากความสำคัญของกิจกรรมสิ่งแวดล้อมโดยอาศัยการมีส่วนร่วมของนักเรียนในโรงเรียนจะเป็นแนวทางในการฟื้นฟูสิ่งแวดล้อมที่ยั่งยืน ในฐานะที่ผู้วิจัยปฏิบัติงานด้านการสอนในโรงเรียนมัธยมศึกษา ซึ่งสามารถช่วยสร้างเสริมประสบการณ์เหล่านี้ให้นักเรียนได้โดยตรง จึงมีความสนใจที่จะศึกษาถึงการมีส่วนร่วมของนักเรียนมัธยมศึกษาในกิจกรรมสิ่งแวดล้อมศึกษาเพื่อการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม ความต้องการมีส่วนร่วมและระดับการมีส่วนร่วมของนักเรียนมัธยมศึกษาในกิจกรรมสิ่งแวดล้อมศึกษา ความคิดเห็นของผู้บริหารและครูถึงลักษณะของการจัดกิจกรรมสิ่งแวดล้อมศึกษาเพื่อการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมรวมทั้งปัญหาอุปสรรค และข้อเสนอแนะ อันจะเป็นแนวทางในการจัดทำแผนงานกิจกรรมสิ่งแวดล้อมศึกษาที่เหมาะสมกับความต้องการของนักเรียน ซึ่งจะส่งผลต่อการปฏิบัติจริงในปัญหาสิ่งแวดล้อม ที่จะได้รับการฟื้นฟูอย่างถูกต้อง และยั่งยืนตลอดไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาความต้องการมีส่วนร่วม และระดับการมีส่วนร่วมของนักเรียนมัธยมศึกษาในกิจกรรมสิ่งแวดล้อมศึกษาเพื่อการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม
2. เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยลักษณะส่วนบุคคล และปัจจัยภายนอกกับความต้องการมีส่วนร่วม และระดับการมีส่วนร่วมของนักเรียนมัธยมศึกษาในกิจกรรมสิ่งแวดล้อมศึกษาเพื่อการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม
3. เพื่อศึกษาถึงความคิดเห็นของผู้บริหาร และครูถึงลักษณะการจัดกิจกรรมสิ่งแวดล้อมศึกษา และการมีส่วนร่วมของนักเรียนมัธยมศึกษาในกิจกรรมสิ่งแวดล้อมศึกษา เพื่อการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม

4. เพื่อศึกษาปัญหาอุปสรรค และข้อเสนอแนะในการจัดกิจกรรมสิ่งแวดล้อมศึกษาเพื่อการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม

สมมติฐานในการวิจัย

1. นักเรียนที่มีเพศต่างกัน จะมีส่วนร่วมในกิจกรรมสิ่งแวดล้อมศึกษา เพื่อการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมแตกต่างกัน ทั้งในด้านความต้องการมีส่วนร่วม และระดับการมีส่วนร่วม
2. ระดับชั้น แผนการเรียน ระดับผลการเรียน หมวดวิชาที่ชอบ มีความสัมพันธ์กับความต้องการมีส่วนร่วม และระดับการมีส่วนร่วมในกิจกรรมสิ่งแวดล้อมศึกษาเพื่อการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม
3. นักเรียนที่มีผู้ปกครองประกอบอาชีพต่างกัน จะมีความต้องการมีส่วนร่วม และระดับการมีส่วนร่วมในกิจกรรมสิ่งแวดล้อมศึกษาเพื่อการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมที่แตกต่างกัน
4. ความแตกต่างระหว่างโรงเรียนมีความสัมพันธ์กับความต้องการมีส่วนร่วม และระดับการมีส่วนร่วมในกิจกรรมสิ่งแวดล้อมศึกษาเพื่อการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม
5. ชาวสารการอนุรักษ์ที่ได้รับ ประสบการณ์เข้าอบรมสิ่งแวดล้อม มีความสัมพันธ์ทางบวกกับความต้องการมีส่วนร่วม และระดับการมีส่วนร่วมในกิจกรรมสิ่งแวดล้อมศึกษาเพื่อการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม

ความสำคัญและประโยชน์ของการวิจัย

1. ทำให้ทราบถึงความต้องการมีส่วนร่วม และระดับของการมีส่วนร่วมของนักเรียนมัธยมศึกษาในกิจกรรมสิ่งแวดล้อมศึกษาเพื่อการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม
2. ทำให้ทราบถึงความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยส่วนบุคคล และปัจจัยภายนอกที่มีต่อการมีส่วนร่วมของนักเรียนมัธยมศึกษาในกิจกรรมสิ่งแวดล้อมศึกษาเพื่อการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม
3. ทำให้ทราบถึงลักษณะการจัดกิจกรรมสิ่งแวดล้อมศึกษา และลักษณะการมีส่วนร่วมของนักเรียนมัธยมศึกษาในกิจกรรมสิ่งแวดล้อมศึกษาเพื่อการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม จากผู้บริหาร ครูที่ปรึกษากิจกรรม และนักเรียน
4. ทำให้ทราบถึงปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะของผู้ที่เกี่ยวข้องและนักเรียนมัธยมศึกษา ที่มีต่อการจัดกิจกรรมสิ่งแวดล้อมศึกษาเพื่อการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม อันจะเป็นประโยชน์

ต่อหน่วยงาน หรือผู้สนใจที่เกี่ยวข้อง ในการที่จะพัฒนาการจัดกิจกรรมสิ่งแวดล้อมศึกษาให้สอดคล้องกับความต้องการของนักเรียน เพื่อการจัดการสิ่งแวดล้อมที่ยั่งยืนต่อไป

ขอบเขตของการวิจัย

1. **ขอบเขตของเนื้อหา** ได้กำหนดขอบเขตของการศึกษาเฉพาะโรงเรียนที่จัดกิจกรรมขึ้นเป็นพิเศษนอกเหนือจากการเรียนตามปกติ โดยเน้นเฉพาะกิจกรรมสิ่งแวดล้อมศึกษาเพื่อการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม ทำการศึกษาความคิดเห็นของผู้บริหาร และครูถึงลักษณะการจัดกิจกรรมสิ่งแวดล้อมศึกษา ความต้องการมีส่วนร่วมและระดับของการมีส่วนร่วมของนักเรียนมัธยมศึกษาในกิจกรรมสิ่งแวดล้อมศึกษาเพื่อการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม รวมทั้งความสัมพันธ์ของปัจจัยส่วนบุคคลและปัจจัยภายนอกที่มีต่อการมีส่วนร่วมในกิจกรรมสิ่งแวดล้อมศึกษา โดยแบ่งลักษณะการมีส่วนร่วมเป็น 2 ลักษณะ คือ

1.1 การมีส่วนร่วมตามขั้นตอน เพื่อเสนอแนวความคิดในการดำเนินการกิจกรรม ซึ่งต้องผ่านขั้นตอนกิจกรรมต่าง ๆ 4 ขั้นตอน คือ

1.1.1 ร่วมคิด ในขั้นตอนนี้ประกอบด้วย ร่วมประชุมปรึกษา ร่วมวางแผนโครงการ และร่วมคิดวิธีการประเมินผล

1.1.2 ร่วมตัดสินใจ ประกอบด้วย ร่วมตัดสินใจเลือกวิธีการดำเนินงาน ร่วมตัดสินใจเลือกกิจกรรม และเลือกวิธีการติดตามประเมินผล

1.1.3 ร่วมปฏิบัติตามโครงการ ซึ่งประกอบด้วย ร่วมออกแรง ร่วมออกเงินหรือวัสดุ ร่วมร่วมสนับสนุนหรือชักชวนผู้อื่นเข้าร่วม และร่วมดูแลรักษาโครงการ

1.1.4 ร่วมติดตามประเมินผล ในขั้นตอนนี้ประกอบด้วย ร่วมติดตามประเมินผล ร่วมหาทางแก้ไข และร่วมสรุปผล

1.2 ลักษณะการมีส่วนร่วมตามรูปแบบ แบ่งออกเป็น 8 รูปแบบ ดังนี้

1.2.1 ร่วมเป็นผู้นำ หมายถึงการริเริ่มให้มีกิจกรรมเพื่อการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม

1.2.2 ร่วมเป็นกรรมการ ในการดำเนินกิจกรรมสิ่งแวดล้อมศึกษาเพื่อการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม

1.2.3 ร่วมประชาสัมพันธ์เผยแพร่ข้อมูลข่าวสารเพื่อการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม

1.2.4 ร่วมชักชวนให้นักเรียนคนอื่น ๆ ได้เข้าร่วมกิจกรรมสิ่งแวดล้อมศึกษาเพื่อการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม

1.2.5 ประชุมเพื่อหาวิธีการแนวทางในการดำเนินการกิจกรรมสิ่งแวดล้อมศึกษาเพื่อการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม

1.2.6 ร่วมออกแรง วัสดุ อุปกรณ์ และเงิน ในการดำเนินการกิจกรรมสิ่งแวดล้อมศึกษาเพื่อการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม

1.2.7 ร่วมบำรุงรักษาให้การดำเนินงานกิจกรรมสิ่งแวดล้อมศึกษาเพื่อการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมเป็นไปอย่างต่อเนื่อง

1.2.8 ร่วมประเมินผลการดำเนินงานกิจกรรมสิ่งแวดล้อมศึกษา เพื่อการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม

2. ขอบเขตพื้นที่ศึกษา

พื้นที่ศึกษา ได้กำหนดขอบเขตของพื้นที่โรงเรียนมัธยมศึกษาสังกัดกรมสามัญศึกษาในจังหวัดสงขลา เป็นพื้นที่ในการศึกษา โดยทำการสำรวจเบื้องต้นจากเอกสาร และบุคคลที่เกี่ยวข้อง และทำการเลือกแบบเจาะจงโดยเลือกโรงเรียนที่จัดกิจกรรมสิ่งแวดล้อมศึกษาอย่างเด่นชัด และตั้งอยู่ในพื้นที่ต่างกัน ซึ่งจะส่งผลต่อการจัดกิจกรรมที่จัดขึ้นต้องสอดคล้องกับสภาพท้องถิ่นของชุมชน เพื่อสนองนโยบายของกระทรวงศึกษาธิการ ที่กำหนดไว้ว่า "...นำปัญหาที่เกิดขึ้นในสถานศึกษา และชุมชนมาดำเนินการแก้ไข" (กระทรวงศึกษาธิการ, 2534 :4) ซึ่งทำให้ขอบเขตการศึกษาครั้งนี้ได้ตัวแปรที่ครอบคลุมการศึกษาวิจัย สามารถเป็นตัวแทนที่ดีของโรงเรียนมัธยมศึกษาในจังหวัดสงขลาได้ คือ

2.1 โรงเรียนวนาริเฉลิม ตำบลบ่อยาง อำเภอเมือง จังหวัดสงขลา

2.2 โรงเรียนเกาะแก้วพิทยาสรรค์ ตำบลเกาะแก้ว อำเภอเมือง จังหวัดสงขลา

2.3 โรงเรียนรัตนภูมิวิทยา ตำบลกำแพงเพชร อำเภอรัตภูมิ จังหวัดสงขลา

2.4 โรงเรียนมัธยมสิริวัณวรี 2 สงขลา ตำบลคูหาใต้ อำเภอรัตภูมิ จังหวัดสงขลา

ตัวแปรที่ใช้ในการศึกษา

1. ตัวแปรอิสระ แบ่งออกเป็น

1.1 ปัจจัยส่วนบุคคล ได้แก่ เพศ ระดับชั้น แผนการเรียน หมวดวิชาที่ชอบเรียน ระดับผลการเรียน อาชีพผู้ปกครอง

1.2 ปัจจัยภายนอก ได้แก่ โรงเรียน ข่าวสารการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมที่ได้รับ และประสบการณ์การเข้าอบรมเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม

2. ตัวแปรตาม ได้แก่

2.1 ความต้องการมีส่วนร่วมในกิจกรรมสิ่งแวดล้อมศึกษาเพื่อการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม

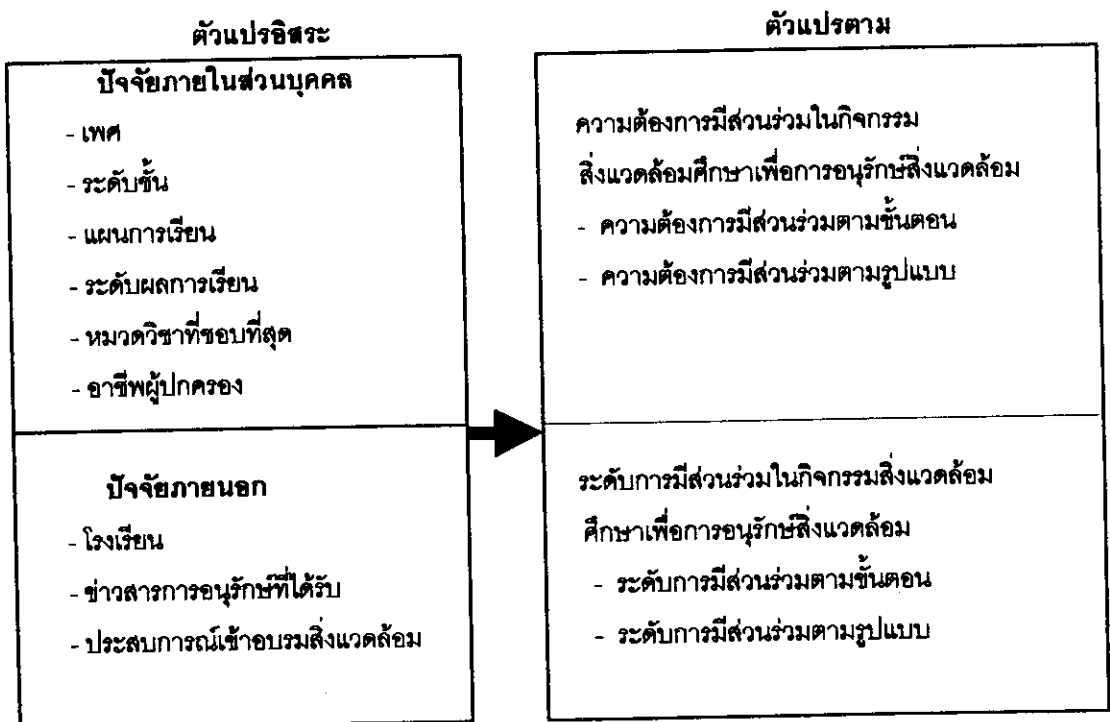
2.2 ระดับการมีส่วนร่วมในกิจกรรมสิ่งแวดล้อมศึกษาเพื่อการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม

กรอบแนวคิดในการวิจัย

จากการทบทวนเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง พบว่า ปัจจัยภายในส่วนบุคคลประกอบด้วย เพศ ระดับชั้น แผนการเรียน ระดับผลการเรียน หมวดวิชาที่ชอบ อาชีพผู้ปกครอง และปัจจัยภายนอกประกอบด้วย โรงเรียน ข่าวสารการอนุรักษ์ที่ได้รับ และประสบการณ์เข้าอบรมสิ่งแวดล้อมเป็นตัวแปรในการกำหนดพฤติกรรมของบุคคล และพบว่าความต้องการมีส่วนร่วมในกิจกรรมสิ่งแวดล้อมศึกษาสามารถแบ่งได้เป็น 2 ประเภท คือ ความต้องการมีส่วนร่วมตามขั้นตอนและรูปแบบ และระดับการมีส่วนร่วมในกิจกรรมสิ่งแวดล้อมสามารถแบ่งได้ เป็น 2 ประเภทเช่นกัน คือ ระดับการมีส่วนร่วมตามขั้นตอนและระดับการมีส่วนร่วมตามรูปแบบ

ดังนั้นในการศึกษาค้นคว้าวิจัยจึงมีความต้องการศึกษาว่าปัจจัยภายในส่วนบุคคล และปัจจัยภายนอกเหล่านี้จะมีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมในกิจกรรมสิ่งแวดล้อมศึกษาเพื่อการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมหรือไม่ ดังภาพประกอบ 1

ภาพประกอบ 1 แสดงความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมในกิจกรรมสิ่งแวดล้อมศึกษาเพื่อการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม

นิยามศัพท์เฉพาะ

การมีส่วนร่วม หมายถึง ความร่วมมือกันของนักเรียน หรือการเข้ามารับผิดชอบในการดำเนินกิจกรรม เพื่อการพัฒนาหรือเปลี่ยนแปลงสิ่งใด สิ่งหนึ่งให้เป็นที่ไปตามทิศทางที่ต้องการ

กิจกรรมสิ่งแวดล้อมศึกษา หมายถึง กิจกรรมที่ทางโรงเรียนจัดขึ้นโดยให้นักเรียนได้เข้าไปมีส่วนร่วมเพื่อก่อให้เกิดความตระหนักในการที่จะพิทักษ์ รักษา ป้องกัน บำรุง และแก้ไขปัญหาลingkungan

นักเรียนชั้นมัธยมศึกษา หมายถึง เด็กนักเรียนที่กำลังศึกษาอยู่ในชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น (ชั้น ม.1-3) และชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย(ชั้น ม.4-6) ในโรงเรียนวรรณวีเฉลิม โรงเรียนเกาะแก้วพิทยาสรรค์ โรงเรียนรัตภูมิวิทยา และโรงเรียนมัธยมสิริวัณวรี 2 สงขลา

ระดับชั้น หมายถึง ระดับชั้นเรียนที่นักเรียนกำลังศึกษาอยู่ แบ่งเป็น 2 ระดับ คือ ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น (ม.1-ม.3) และ ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย (ม.4-ม.6)

แผนการเรียน หมายถึง โปรแกรม หรือแผนการเรียนที่นักเรียนเลือกเรียน แบ่งเป็น 2 แผนการเรียน คือ แผนการเรียนวิทยาศาสตร์ และแผนการเรียนศิลปภาษา

ระดับผลการเรียน หมายถึง ระดับคะแนนเฉลี่ยทุกรายวิชาที่นักเรียนได้รับในปีการศึกษา 2539 แบ่งเป็น 2 ระดับ คือ

1. ระดับคะแนนเฉลี่ยต่ำกว่า 2.00 หมายถึง ผลการเรียนระดับพอใช้
2. ระดับคะแนนเฉลี่ยระหว่าง 2.00 - 2.75 หมายถึง ผลการเรียนระดับปานกลาง
3. ระดับคะแนนเฉลี่ยระหว่าง 2.76 - 3.00 หมายถึง ผลการเรียนระดับดี
4. ระดับคะแนนเฉลี่ยสูงกว่า 3.01 ขึ้นไป หมายถึง ผลการเรียนระดับดีมาก

หมวดวิชาที่ชอบ หมายถึง หมวดวิชาที่นักเรียนพอใจที่จะเรียนมากที่สุด

อาชีพผู้ปกครอง หมายถึง อาชีพหลักของผู้ปกครองนักเรียน แบ่งเป็น 4 ประเภทคือ

1. อาชีพรับราชการ ทั้งภาครัฐบาล และรัฐวิสาหกิจ
2. อาชีพค้าขาย ทั้งทำการค้า และธุรกิจทุกชนิด รวมทั้งลูกจ้างในบริษัทต่าง ๆ
3. อาชีพเกษตรกรรม ทั้งการทำนา ทำสวน ทำไร่ และเลี้ยงสัตว์เพื่อการค้า
4. อาชีพรับจ้างทั่วไป

ข่าวสารการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมที่ได้รับ หมายถึง การรับทราบข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมจากแหล่งต่าง ๆ เช่น วิทยุ โทรทัศน์ หนังสือพิมพ์ บุคคล และแหล่งอื่น ๆ ซึ่งแบ่งเป็น 3 ระดับ คือ

1. ระดับมาก คือ มากกว่า 10 ครั้ง / เดือน
2. ระดับปานกลาง คือ 6-10 ครั้ง / เดือน

3. ระดับน้อย คือ ไม่เกิน 5 ครั้ง / เดือน

ประสบการณ์การเข้าอบรมเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม หมายถึง การได้เข้าอบรมเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม ทั้งที่โรงเรียน และหน่วยงานภายนอกจัดขึ้น ซึ่งแบ่งเป็นระดับต่าง ๆ คือ

1. ระดับมาก คือ มากกว่า 5 ครั้ง / ปี
2. ระดับปานกลาง คือ 3-4 ครั้ง / ปี
3. ระดับน้อย คือ ไม่เกิน 2 ครั้ง / ปี